

Definitieve uitkomsten EMU- enquête 2014

Floor van Oers

Sector Overheidsfinanciën en Consumentenprijzen
27 februari 2014

samenvatting In deze nota worden de definitieve uitkomsten gepresenteerd van de EMU-enquête 2014 die eind 2013 is gehouden onder gemeenten, provincies, gemeenschappelijke regelingen en waterschappen. Het EMU-saldo voor deze vier overheidslagen samen wordt door de decentrale overheden geraamd op -3,7 miljard euro voor 2014 (0,61% van het bbp). Dit is hoger dan de macronorm van 0,5% van het bbp die is afgesproken met het Rijk. Voor 2015 wordt het EMU-saldo geraamd op -2,6 miljard euro.

trefwoorden EMU-enquête, EMU-saldo, 2014, decentrale overheden

Inhoud

1. Inleiding	1
2. Beschrijving EMU-enquête 2014	1
2.1 Populatie	1
2.2 Beschrijving vragenformulier	1
2.3 Knelpunt reserves en voorzieningen	3
2.4 Bijraming van non-respons en onbruikbare gegevenssets	3
2.5 Kwaliteit van de aangeleverde cijfers	4
3. Uitkomsten	4
3.1 Totaaloverzicht	4
3.2 Gemeenten	6
3.3 Provincies	7
3.4 Gemeenschappelijke regelingen	8
3.5 Waterschappen	10
Bijlage 1 Formulier EMU-enquête 2014 (gemeenten)	11
Bijlage 2 Koppeling van EMU-enquête 2014 naar de Iv3-matrix	12
Bijlage 3 Vergelijking EMU-saldo 2014 met referentiewaarde	13

1. Inleiding

Deze nota geeft de verwachtingen weer van de gemeenten, provincies, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen over de ontwikkeling van hun EMU-saldo in de jaren 2013, 2014 en 2015. De EMU-saldi waarover in deze nota wordt bericht, zijn gebaseerd op de EMU-saldi zoals gemeenten, provincies, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen deze aan het CBS hebben opgegeven in de EMU-enquête 2014. Het CBS neemt de ingevulde cijfers één-op-één over, zonder hier een inhoudelijke analyse of bewerking op uit te voeren. Wel hoort het CBS de gegevens zo nodig op voor non-respons. In de tabellen waarin vergelijkingen worden gemaakt met voorgaande enquêtes zijn dit de reguliere EMU-enquêtes. In augustus 2013 is een extra EMU-enquête 2013 gehouden, indien de vergelijking daarmee wordt gemaakt, wordt dit expliciet vermeld.

De nota is als volgt opgebouwd. Hoofdstuk 1 geeft een beschrijving van de EMU-enquête 2014 en de wijze van ophogen voor non-respons. Vervolgens wordt in hoofdstuk 2 eerst een totaaloverzicht van de uitkomsten gegeven, gevolgd door meer detailuitkomsten voor achtereenvolgens gemeenten, provincies, gemeenschappelijke regelingen en waterschappen. In Bijlage 1 staat het enquêteformulier voor 2014 en in Bijlage 2 een beschrijving van de relatie tussen het EMU-enquêteformulier en de lv3-matrix. In Bijlage 3 is voor gemeenten, provincies en waterschappen op individueel niveau een overzicht opgenomen van het door hen opgegeven EMU-saldo over 2014 vergeleken met de voor hen vastgestelde referentiewaarden zoals gepubliceerd op 18 oktober 2013.

2. Beschrijving EMU-enquête 2014

2.1 Populatie

Voor de EMU-enquête worden de provincies, de gemeenten (incl. stadsdelen en deelgemeenten) en de waterschappen integraal waargenomen. Voor provincies, gemeenten en waterschappen zijn er daardoor respectievelijk 12, 424 en 23 berichtgevers. Bij de gemeenschappelijke regelingen (GR) wordt een steekproef genomen. Een GR valt binnen de steekproef indien het totaal aan baten of lasten op de exploitatierekening groter is dan 20 miljoen euro. Van de 306 bij het CBS bekende GR's krijgen daardoor 120 berichtgevers het verzoek de EMU-enquête in te sturen.

2.2 Beschrijving vragenformulier

In de EMU-enquête zijn de in de onderstaande tabel weergegeven posten opgenomen¹. Alle bedragen, met uitzondering van het exploitatiesaldo, moeten in het vragenformulier met een positief teken worden opgenomen. In de derde kolom is daarom per post aangegeven of het effect op het EMU-saldo positief of negatief is. Een negatief exploitatiesaldo heeft een negatief effect op het EMU-saldo; een positief saldo heeft een positief effect op het saldo. Als alle posten zijn ingevuld, volgt daar automatisch een raming voor het EMU-saldo uit. Dit saldo wordt door het CBS zonder aanpassingen overgenomen.

¹ Zie Bijlage 1 voor het exacte vragenformulier van de EMU-enquête.

Tabel 1 Effect posten in de EMU-enquête

<i>Nummer</i>	<i>Postomschrijving</i>	<i>Effect op EMU-saldo</i>
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan/onttrekking c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	+/-
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	+
3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	+
4	Investeringen in (Im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	-
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	+
6	Desinvesteringen in (Im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op de exploitatie verantwoord	+
7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	-
8	Baten bouwgrondexploitatie: Baten voor zover transacties niet op de exploitatie verantwoord	+
9	Lasten op balanspost Voorzieningen voor zover deze transacties met derden betreffen	-
10	Lasten i.v.m. transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en nog niet vallen onder één van bovenstaande posten	-
11	Verkoop van effecten:	
A	Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)	nvt
B	Zo ja, wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie	-

Het EMU-saldo wijkt af van het begrip exploitatiesaldo waar decentrale overheden zelf mee werken. Een belangrijk verschil is dat het exploitatiesaldo van de decentrale overheden alleen betrekking heeft op de baten en lasten van de exploitatierekening, terwijl bij het bepalen van het EMU-saldo ook kapitaaltransacties zoals investeringen en aan- en verkopen van grond worden betrokken. Daarnaast verschilt de behandeling van onder meer het interen op reserves, onttrekken van voorzieningen en de opbrengsten uit de verkoop van deelnemingen/aandelen. Voor de berekening van het EMU-saldo van decentrale overheden moet daarom op het exploitatiesaldo een aantal correcties en aanvullingen worden gemaakt. Deze stappen komen tot uitdrukking in de in Tabel 1 beschreven vraagstelling voor het bepalen van het EMU-saldo.

2.3 Knelpunt reserves en voorzieningen

In de EMU-enquête zijn specifieke vragen opgenomen over de rechtstreekse bestedingen ten laste van de reserves en voorzieningen. De aanwending van een voorziening (vraag 9) wordt namelijk, volgens de voorschriften, niet ten laste van de exploitatie geboekt, maar heeft wel effect op het EMU-saldo. Het rechtstreeks boeken van bestedingen op reserves is echter niet meer toegestaan, dit moet via de exploitatie gebeuren. Aangezien de verwachting is dat een aantal berichtgevers toch rechtstreeks bestedingen boeken ten laste van de reserves, is hiervoor expliciet een vraag opgenomen in de EMU-enquête (vraag 10). Deze bestedingen beïnvloeden namelijk rechtstreeks het EMU-saldo.

Het toevoegen van gelden aan een reserve of voorziening geschiedt, volgens de BBV-voorschriften, als last op de exploitatie (voorziening) of als resultaatbestemming (reserve). Omdat deze interne boekingen niet moeten worden meegeteld bij de berekening van het EMU-saldo, wordt daarom een correctiepost opgenomen in de enquête (voor de voorziening) of wordt deze juist bewust buiten de enquête gehouden (bij de reserve). Directe stortingen in reserves of voorzieningen, bijvoorbeeld naar aanleiding van bijdragen door derden, zijn niet toegestaan volgens de voorschriften. Indien overheden echter wel direct inkomsten in de reserves en voorzieningen storten dan worden deze middelen (baten), in tegenstelling tot de niet toegestane directe bestedingen ten laste van de reserves, niet waargenomen in de enquête. Dergelijke inkomsten hebben echter wel degelijk een positief effect op het EMU-saldo. Mocht dit type boekingen in de praktijk voorkomen, dan wordt het EMU-saldo dus te negatief geraamd.

2.4 Bijraming van non-respons en onbruikbare gegevenssets

Doorgaans zullen niet alle berichtgevers uit de eerder genoemde populaties responderen. Ook kan het voorkomen dat de respons onbruikbaar is, bijvoorbeeld omdat er een oud vragenformulier is gebruikt of omdat voor één of meer jaren er geen EMU-saldo wordt opgegeven. Niet alleen de niet binnengekomen vragenformulieren, maar ook deze onbruikbare vragenformulieren worden non-respons genoemd. Voor deze non-respons wordt bijgeraamd om te komen tot populatieramingen.

De provincies en waterschappen hebben allen gerespondeerd bij de EMU-enquête 2014 en daardoor is voor deze overheidslagen geen bijraming nodig. Dit is niet het geval bij de gemeenten. In de methode van bijramen bij gemeenten wordt in de eerste plaats voor alle jaren uitgegaan van de (som van de) gerespondeerde EMU-saldi. Vervolgens wordt ieder jaar bijgeraamd op de volgende wijze. Het totaal van de respons wordt opgehoogd naar rato van de Algemene Uitkering. Daarbij wordt bij de gemeenten onderscheid gemaakt tussen de verschillende grootteklassen².

Grootteklasse 1 betreft de gemeenten met meer dan 250 duizend inwoners, grootteklasse 2 de gemeenten met 150 duizend tot 250 duizend inwoners, grootteklasse 3 de gemeenten met 100 duizend tot 150 duizend inwoners, grootteklasse 4 de gemeenten met 50 duizend tot 100 duizend inwoners, grootteklasse 5 de gemeenten met 20 duizend tot 50 duizend inwoners, grootteklasse 6 de gemeenten met 10 duizend tot 20 duizend inwoners, grootteklasse 7 de gemeenten met 5 duizend tot 10 duizend inwoners en grootteklasse 8 de gemeenten met een inwonertal lager dan 5 duizend. Grootteklassen 4 en 5 worden daarbij nog verder gesplitst naar Noord-, Oost-, Zuid- en West-Nederland.

² Voor de deelgemeenten en stadsdelen wordt ongewogen opgehoogd.

Bij de gemeenschappelijke regelingen wordt er niet opgehoogd. Reden is dat het EMU-saldo in de kwartaal- en jaarrekeningen vrijwel in het geheel wordt bepaald door de zogenaamde Plusregio's. Deze hebben alle gerespondeerd. Van de overige gemeenschappelijke regelingen is het geraamde EMU-saldo doorgaans bij benadering nul.

2.5 Kwaliteit van de aangeleverde cijfers

Het EMU-saldo wordt geraamd op basis van de gegevens die door de berichtgevers worden aangeleverd. Het CBS voert geen plausibiliteitstoetsen op de aangeleverde gegevens uit. Bij een aantal vragen komt het geregeld voor dat deze niet worden gevuld. Zo wordt bijvoorbeeld vraag 4 over de investeringen door 23 gemeenten voor één of meerdere jaren niet was ingevuld. Reden kan zijn dat de investeringen in dat jaar volledig via de exploitatierekening lopen. Indien dit echter niet zo is, dan betekent het ontbreken van de investeringen bij deze berichtgevers dat hun opgegeven EMU-saldo positiever uitvalt. In de onderstaande tabel zijn de responsepercentages per vraag bij de gemeenten opgenomen.

Tabel 2 Responsepercentage per vraag bij gemeenten

Nr	Postomschrijving	2013	2014	2015
		%		
1	Exploitatiesaldo	99	99	97
2	Afschrijvingen	99	99	99
3	Bruto dotaties aan voorzieningen tlv de expl.	92	91	90
4	Investeringen in (Im)materiële vaste activa	95	94	91
5	Bijdragen van andere overheden, etc	19	14	9
6	Desinvesteringen	12	8	6
7	Aankoop van grond	47	45	42
8	Baten bouwgrondexploitatie	46	46	43
9	Lasten op balanspost voorzieningen	74	73	72
10	Lasten ivm transacties met derden tlv	3	2	2
11	Waarde boekwinst aandelen	2	0	4

3. Uitkomsten

3.1 Totaaloverzicht

In Tabel 3 is een totaaloverzicht opgenomen van de EMU-saldi van de decentrale overheden voor 2014. Op basis van de door de decentrale overheden aangeleverde gegevens blijkt dat de macro-waarde van het EMU-saldo uitkomt op -3,7 miljard euro, dit is 0,61% van het bruto binnenlands product (bbp). Dit is hoger dan de maximale macronorm van 0,5% bbp voor de decentrale overheden tezamen die is afgesproken met het Rijk voor 2014.

Tabel 3 EMU-saldi van decentrale overheden 2014

Overheidslaag	Opgegeven EMU-saldo 2014	%BBP	Referentiewaarde	Verschil
	mln euro			
Provincies	-1.038	0,17%	-674	-364
Gemeenten	-2.134	0,35%	-1.962	-172
Gemeenschappelijke regelingen	-69	0,01%	0	-69
Waterschappen	-471	0,08%	-429	-42
Totaal	-3.712	0,61%	-3.065	-647

In de Tabel 4 is de respons weergegeven bij gemeenten, provincies, gemeenschappelijke regelingen en waterschappen. Met respons wordt in dit verband bedoeld de berichtgevers die een bruikbare dataset hebben ingestuurd.

Alle provincies en waterschappen hebben net als in de vorige EMU-enquête een volledige dataset ingestuurd. Voor gemeenten is de bruikbare respons iets lager, namelijk 99% en is daarmee iets hoger dan in 2013. Van de 120 gemeenschappelijke regelingen die in de steekproef zijn opgenomen, hebben 116 een bruikbare dataset ingestuurd, wat een responsepercentage van 97% oplevert.

Tabel 4 Respons EMU-enquête

Overheidslaag	2014			2013	2012
	Aantal in steekproef	Goede respons	Responsepercentage	Responsepercentage	Responsepercentage
	x1		%		
Provincies	12	12	100	100	100
Gemeenten	424	420	99	98	97
GR's	120	116	97	99	91
Waterschappen	23	23	100	100	100
Totaal	579	571	99	98	96

In Tabel 5 zijn de EMU-saldi voor de verschillende overheden opgenomen. Ter vergelijking zijn de relevante saldi uit eerdere EMU-enquêtes opgenomen. Aangezien de waterschappen geen saldo voor 2013 hebben aangeleverd is voor hen voor 2013 het saldo uit de extra enquête aangehouden.

Tabel 5 EMU-saldo per overheidslaag

Overheidslaag	2013				2014		2015	2015 - 2014
	Enq 2012	Enq 2013	Enq 2013 extra	Enq 2014	Enq 2013	Enq 2014	Enq 2014	Enq 2014
	mln euro							
Provincies	-1175	-1199	-1343	-1377	-836	-1038	-1290	-252
Gemeenten	-134	-2404	-3724	-3608	-384	-2134	-873	1261
Gemeenschappelijke regelingen	-49	-8	-115	-124	-5	-69	17	86
Waterschappen	-585	-538	-457	-457	-510	-471	-442	29
Totaal	-1943	-4149	-5639	-5566	-1735	-3712	-2588	1124

In Tabel 5 is te zien dat bij alle overheidslagen voor alle jaren een EMU-tekort wordt verwacht. De ramingen voor de EMU-saldi voor 2013 is in vergelijking met de extra raming iets verbeterd, maar er wordt nog steeds een groot EMU-tekort verwacht. De raming voor 2014 is fors verslechterd ten opzichte van de raming die vorig jaar is opgesteld. Tot slot geldt dat het EMU-saldo positiever wordt ingeschat naarmate het jaar verder in de toekomst ligt. Deels komt dit doordat berichtgevers voor latere jaren minder investeringen rapporteren. Dit wordt onder

meer veroorzaakt doordat geplande investeringen die formeel nog niet zijn goedgekeurd (door de gemeenteraad), (meestal) nog niet worden opgegeven in de enquête.

In de volgende paragrafen wordt er per overheidslaag in meer detail gekeken naar de respons en de opbouw van het geraamde EMU-saldo.

3.2 Gemeenten

Bij de gemeenten, stadsdelen en deelgemeenten is van 420 berichtgevers een bruikbare enquête ontvangen. In de onderstaande tabel is per grootteklasse het aantal berichtgevers en het geraamde saldo weergegeven. Grootteklasse 1 is verder gesplitst naar de vier grote steden. Amsterdam is daarbij verder gesplitst naar centrale stad en de stadsdelen en Rotterdam naar concern en deelgemeenten. Ter vergelijking zijn voor de jaren 2013 en 2014 ook de uitkomsten uit de EMU-enquête 2012, 2013 en de extra enquête 2013 opgenomen.

Tabel 6 EMU-saldi voor de gemeenten, na ophoging

Berichtgever/ grootteklasse	Aantal ¹⁾	2013				2014		2015	2015 - 2014
		Enq 2012	Enq 2013	Enq 2013 extra	Enq 2014	Enq 2013	Enq 2014	Enq 2014	Enq 2014
	x1	mln euro							
A'dam - centrale stad	1 (1)	279	-142	-167	-160	208	-143	-112	31
A'dam - stadsdelen	7 (7)	-38	-27	-11	-34	-18	-66	-27	39
R'dam - concern	1 (1)	-107	-329	-157	-157	-94	-180	-90	90
R'dam - deelgemeenten	14 (14)	4	2	-20	-29	0	0	-2	-2
Den Haag	1 (1)	-149	-175	-106	-85	-161	-161	-211	-50
Utrecht	1 (1)	117	91	-113	-123	87	-110	-59	51
Totaal GK1	25 (25)	106	-580	-574	-588	22	-660	-501	159
GK 2	12 (12)	-276	-473	-601	-781	-244	-374	-194	180
GK 3	13 (13)	-70	-311	-492	-391	-218	-263	-73	190
GK 4	45 (43)	-144	-594	-849	-720	-69	-538	-238	300
GK 5	192 (192)	204	-339	-920	-827	114	-243	98	341
GK 6	104 (102)	50	-74	-242	-256	38	-34	34	68
GK 7+8	33 (33)	-4	-33	-46	-47	-25	-21	1	22
Totaal	424 (420)	-134	-2404	-3724	-3608	-384	-2134	-873	1261

1) Het aantal berichtgevers in de EMU-enquête 2014, met tussen haakjes het aantal berichtgevers met goede respons

Het geraamde EMU-saldo van gemeenten komt in 2013 uit op -3,6 miljard euro. Het saldo verbetert naar -2,1 miljard euro in 2014 tot -0,9 miljard euro in 2015. Deze verbetering vindt plaats in grootteklassen 2 tot en met 8. Bij grootteklasse 1 is het beeld iets anders. Amsterdam (centrale stad en stadsdelen), Rotterdam (concern) en Den Haag verwachten in 2014 een slechter saldo dan voor 2013. Hierdoor is het totale saldo van grootteklasse 1 voor 2014 slechter dan voor 2013. In 2015 verbetert het saldo van grootteklasse 1 volgens de enquête.

Per grootteklasse zijn voor 2013 en 2014 vrijwel alle geraamde saldi en opzichte van de uitkomsten van de EMU-enquête 2013 neerwaarts bijgesteld. Ten opzichte van de extra enquête 2013 is er een lichte verbetering, waarbij de grootteklassen een wisselend beeld geven. Als naar de individuele berichtgevers wordt gekeken, is de conclusie wat genuanceerder. Ongeveer 60 procent geeft voor 2013 een slechter saldo op, voor 2014 is dit 64 procent. In de onderstaande tabel is de verdeling van berichtgevers naar grootte van bijstelling in het EMU-saldo te zien.

Tabel 7 Bijstelling van het geraamde EMU-saldo van gemeenten voor 2013 en 2014 (enquête 2014 t.o.v. enquête 2013)

Grootte bijstelling	2013	2014
mln euro	x1	
<-20	18	22
-20 tot -10	35	32
-10 tot 0	196	216
0 tot 10	155	142
10 tot 20	13	8
>20	7	4
Totaal¹	424	424

1) Voor berichtgevers die zijn heringedeeld wordt in het jaar dat ze niet bestaan een EMU-saldo van o gehanteerd.

Wat opvalt in Tabel 6 is het lage geraamde EMU-tekort voor 2015, 0,9 miljard euro. Dit betekent een verbetering van 1,2 miljard euro ten opzichte van de raming voor 2014. Voor veel berichtgevers geldt ook een verbetering van 2014 ten opzichte van de enquête van vorig jaar, wat voornamelijk komt door lager gerapporteerde investeringen. In de onderstaande tabel zijn de totale waarden per vraag te zien, alsmede de bijstelling ten opzichte van de uitkomsten uit de EMU-enquête 2013.

Tabel 8 Waarde gemeenten per vraag EMU-enquête 2014 en bijstelling t.o.v. EMU-enquête 2013

Nr	Postomschrijving	Effect op EMU	2013		2014		2015	
			waarde	bijstelling	waarde	bijstelling	waarde	tov 2014
			mln euro					
1	Exploitatiesaldo	+/-	-1368	-228	-748	-389	-666	82
2	Afschrijvingen	+	2512	107	2368	47	2320	-48
3	Bruto dotaties aan voorzieningen tlv de expl.	+	981	54	971	98	912	-59
4	Investeringen in (Im)materiële vaste activa	+	4938	472	4856	1473	3672	-1184
5	Bijdragen van andere overheden, etc	+	255	-123	530	155	410	-120
6	Desinvesteringen	+	157	94	143	106	100	-43
7	Aankoop van grond	-	1721	-143	1408	17	1102	-306
8	Baten bouwgrondexploitatie	+	1526	-604	1748	-145	1679	-69
9	Lasten op balanspost voorzieningen	-	920	146	830	111	752	-78
10	Lasten ivm transacties met derden tlv	-	70	39	36	6	40	4
11	Boekwinst verkoop aandelen	-	24	-9	15	14	62	47
	EMU-saldo		-3608	-1204	-2134	-1750	-873	1261

3.3 Provincies

Alle twaalf provincies hebben een bruikbare EMU-enquête ingestuurd. Het totale geraamde EMU-saldo bedraagt -1.377 miljoen euro voor 2013, -1.038 miljoen euro voor 2014 en -1.290 miljoen euro voor 2015. De onderstaande tabel geeft een overzicht van de uitkomsten per provincie.

Tabel 9 Geraamde EMU-saldi voor de provincies

Provincie	2013				2014		2015	2015 - 2014
	Enq 2012	Enq 2013	Enq 2013 extra	Enq 2014	Enq 2013	Enq 2014	Enq 2014	Enq 2014
	mln euro							
Groningen	-53	-84	-166	-166	-196	-84	-35	49
Friesland	-109	-54	-22	-22	-119	-93	-104	-11
Drenthe	-37	-64	-102	-55	-37	-47	-51	-4
Overijssel	-48	-137	-232	-232	14	-95	-88	7
Gelderland	-160	-91	-43	-79	-22	-110	-319	-209
Utrecht	-130	-18	-27	-33	-13	-18	-18	0
Noord-Holland	-178	-296	-294	-289	-109	-247	-271	-24
Zuid-Holland	-249	-161	-160	-160	-185	-162	-250	-88
Zeeland	-48	-117	-130	-103	-53	-10	-7	3
Noord-Brabant	-162	-86	-158	-171	6	-49	-72	-23
Limburg	-6	-88	-5	-61	-122	-114	-82	32
Flevoland	3	-4	-6	-6	0	-10	6	16
Totaal	-1175	-1199	-1343	-1377	-836	-1038	-1290	-252

Voor het verslagjaar 2013 komt de raming uit de EMU-enquête 2014 redelijk overeen met die uit de extra EMU-enquête 2013. Ten opzichte van de (eerste) EMU-enquête 2013 laten zowel 2013 en 2014 een verslechtering van 200 miljoen zien. Voor 2015 wordt een verslechtering ten opzichte van 2014 voorzien. Deze wordt grotendeels veroorzaakt door een slechter saldo van Gelderland. In de onderstaande tabel zijn de totale waarden per vraag te zien voor 2013, 2014 en 2015, evenals de bijstelling ten opzichte van de EMU-enquête 2013.

Tabel 10 Waarde provincies per vraag EMU-enquête 2014 en bijstelling t.o.v. EMU-enquête 2013

Nr	Postomschrijving	Effect op EMU	2013		2014		2015
			waarde	bijstelling	waarde	bijstelling	waarde
			mln euro				
1	Exploitatiesaldo	+/-	-951	-381	-842	-535	-769
2	Afschrijvingen	+	335	38	558	176	317
3	Bruto dotaties aan voorzieningen tlv de expl.	+	199	-32	189	-10	116
4	Investerings in (lm)materiële vaste activa	-	982	-44	1181	116	1215
5	Bijdragen van andere overheden, etc	+	403	58	474	135	449
6	Desinvesteringen	+	0	0	0	0	0
7	Aankoop van grond	-	141	10	51	10	34
8	Baten bouwgrondexploitatie	+	65	-24	153	54	119
9	Lasten op balanspost voorzieningen	-	228	-122	269	45	204
10	Lasten ivm transacties met derden tlv	-	75	-8	68	-151	68
11	Boekwinst verkoop aandelen	-	2	2	0	0	0
	EMU-saldo		-1377	-178	-1038	-202	-1290

3.4 Gemeenschappelijke regelingen

Voor de EMU-enquête 2014 zaten 120 van de 306 bij het CBS bekende gemeenschappelijke regelingen in de steekproef. Van deze 120 hebben 116 een bruikbare dataset ingestuurd, wat een responspercentage van 97% betekent.

Het is lastig om voor de ontbrekende GR's (i.e. non-respons plus niet-steekproef) op een goede manier het ontbrekende EMU-saldo bij te ramen. Uit de jaarrekeningen van eerdere jaren blijkt echter dat het EMU-saldo voornamelijk wordt bepaald door de Plusregio's. In volgorde van grootte (naar inwoneraantal) zijn dit: Stadsregio Amsterdam, Stadsregio Rotterdam,

Stadsgewest Haaglanden, Samenwerkingsverband Regio Eindhoven, Regio Rivierenland, Regio Twente, Bestuur Regio Utrecht en Parkstad Limburg. Van deze plusregio's zit Parkstad Limburg niet in de steekproef (te klein); de overige plusregio's hebben gerespondeerd. Voor de overige bij te ramen gemeenschappelijke regelingen geldt dat zij doorgaans in de jaarrekening een EMU-saldo hebben van rond de nul. Het EMU-saldo van de ontbrekende GR's is daarom op nul gesteld.

Voor de GR's die een bruikbare EMU-enquête hebben aangeleverd, is in onderstaande tabel een overzicht van het EMU-saldo te zien. Vergelijken met de gemeenten en provincies zijn de saldi relatief klein. Voor 2013 is het verwachte saldo met 116 miljoen euro neerwaarts bijgesteld in vergelijking met de resultaten uit de EMU-enquête 2013. Ten opzichte van de extra EMU-enquête 2013 is de bijstelling 9 miljoen negatief. Het saldo voor 2014 is ruim 60 miljoen euro negatiever dan de vorige raming. Van de plusregio's samen is het EMU-saldo apart te zien. Aangezien de Regio Utrecht binnen de plusregio's een groot aandeel heeft wordt deze apart getoond. In de groep Overige wordt een groot deel het EMU-saldo bepaald door de veiligheidsregio's en hun saldo wordt daarom apart weergegeven.

Tabel 11 EMU-saldi voor het totaal van de gemeenschappelijke regelingen

Type gr	Aantal ¹⁾	2013				2014		2015	2015 - 2014
		Enq 2012	Enq 2013	Enq 2013 extra	Enq 2014	Enq 2013	Enq 2014	Enq 2014	Enq 2014
	x1	mln euro							
Plusregio's	7 (7)	-8	6	-75	-48	-2	9	26	17
w.v. Regio Utrecht		-10	-2	-79	-40	-18	-3	10	13
Overige	113 (109)	-41	-14	-41	-76	-3	-77	-9	68
w.v. Veiligheidsregio's		-15	-15	-18	-44	-2	-81	2	83
Totaal	120 (116)	-49	-8	-115	-124	-5	-69	17	86

1) Het aantal berichtgevers in de EMU-enquête 2014, met tussen haakjes het aantal berichtgevers met goede respons

Tot slot staan in de onderstaande tabel de totale waarden per vraag, alsmede de bijstelling ten opzichte van de EMU-enquête 2013. De grootste bijstelling voor 2013 is bij de post 'Investerings in (Im)materiële vaste activa'. Ook de dotaties aan en lasten op de voorzieningen en het exploitatiesaldo laten schommelingen zien. Deze posten geven ook in 2014 bijstellingen te zien ten opzichte van de vorige enquête.

Tabel 12 Waarde gemeenschappelijke regelingen per vraag EMU-enquête 2014 en bijstelling t.o.v. EMU-enquête 2013

Nr	Postomschrijving	Effect op EMU	2013		2014		2015
			waarde	bijstelling	waarde	bijstelling	waarde
			mln euro				
1	Exploitatiesaldo	+/-	-54	-46	-36	-23	-54
2	Afschrijvingen	+	121	13	141	36	139
3	Bruto dotaties aan voorzieningen tlv de expl.	+	99	42	122	80	106
4	Investerings in (Im)materiële vaste activa	-	180	65	230	138	108
5	Bijdragen van andere overheden, etc	+	20	4	14	6	13
6	Desinvesteringen	+	3	-1	9	8	1
7	Aankoop van grond	-	0	-1	2	2	5
8	Baten bouwgrondexploitatie	+	0	0	0	0	0
9	Lasten op balanspost voorzieningen	-	119	56	77	23	74
10	Lasten ivm transacties met derden tlv	-	13	8	9	7	0
11	Boekwinst verkoop aandelen	-	1	1	0	0	0
	EMU-saldo		-124	-116	-69	-64	17

3.5 Waterschappen

In Tabel 13 staan de schattingen voor het EMU-saldo van de waterschappen. Het verwachte EMU-saldo van de waterschappen komt in 2014 uit op -471 miljoen euro en in 2015 op -442 miljoen euro. In tegenstelling tot de andere overheidslagen worden er bij de waterschappen in de EMU-enquête 2014 geen gegevens over de verwachte EMU-saldi van het jaar 2013 uitgevraagd.

Tabel 13 Geraamd EMU-saldo voor het totaal van de waterschappen

Postomschrijving	Effect op EMU	2014	2015
		mln euro	
EMU-exploitatiesaldo (saldo voor toevoeging/ontrekking aan reserves)	+	-74	-75
Invloed investeringen (zie staat van vaste activa)			
bruto-investeringsuitgaven	-	1310	1293
investeringssubsidies	+	422	398
verkoop materiële en immateriële activa	+	0	0
afschrijvingen	+	509	536
Invloed voorzieningen (zie staat van reserves en voorzieningen)			
toevoegingen aan voorzieningen t.l.v. exploitatie	+	45	43
onttrekkingen aan voorzieningen t.b.v. exploitatie	-	7	7
betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	-	58	46
eventuele externe vermeerderingen van voorzieningen	+	1	0
Invloed reserves (zie staat van reserves en voorzieningen)			
eventuele betalingen rechtstreeks uit reserves	-	4	3
eventuele externe vermeerderingen van reserves	+	6	4
Deelnemingen en aandelen			
boekverlies	+	0	0
boekwinst	-	0	0
EMU-saldo		-471	-442

Bijlage 1 Formulier EMU-enquête 2014 (gemeenten)

Centraal Bureau voor de Statistiek
Sector Overheidsfinanciën en consumentenprijzen
Antwoordnummer 25000, 2490 XA Den Haag

Vragenlijst
Berekening EMU-saldo
Gemeente aaaa (xxxx)

Algemene gegevens:	
Gemeentenaam:	aaaa
Gemeentenummer:	xxxx
Jaar:	2014
Naam contactpersoon:	
Telefoon:	
E-mail:	
Bestandsnaam:	Gegevens invullen!

Omschrijving	2013	2014	2015
	x € 1000.- Volgens realisatie tot en met sept. 2013, aangevuld met raming resterende periode	x € 1000.- Volgens begroting 2014	x € 1000.- Volgens meerjarenraming in begroting 2014
1 Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)			
2 Afschrijvingen ten laste van de exploitatie			
3 Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie			
4 Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd			
5 Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4			
6 Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord			
7 Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)			
8 Baten bouwgrondexploitatie: Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord			
9 Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen			
10 Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten			
11 Verkoop van effecten: a Gaat u effecten verkopen? (ja/nee) b Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?	☐ ja ☐ nee	☐ ja ☐ nee	☐ ja ☐ nee
Berekend EMU-saldo			

Ruimte voor toelichting

Bijlage 2 Koppeling van EMU-enquête 2014 naar de Iv3-matrix

1. *Exploitatiesaldo voor toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves.* Hier wordt in Iv3-terminen functie 970, cat. 6.o. bedoeld.
2. *Afschrijvingen ten laste van de exploitatie* Alle lasten op cat. 2.3 op de functies, alsmede de lasten op cat. 2.3 op de kostenplaatsen die met een 6.1-cat. worden doorgerekend.
3. *Bruto dotaties aan de post Voorzieningen ten laste van de exploitatie* Alle lasten op de functies 001 t.e.m. 960 op cat. 6.o.
4. *Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd* Hier worden de lasten op de Iv3-regels A111 tot en met A129, categorie 1 tot en met 4, exclusief 2.2 en 2.3 bedoeld. Het is de bedoeling dat de gemeenten de investeringen bruto opnemen, m.a.w. eventuele baten uit bijvoorbeeld bijdragen horen hier niet in mindering gebracht te worden. Het betreft bij post 4 de in het betreffende jaar geplande uitgaven, niet het totale investeringsbedrag voor op te starten investeringsprojecten.
5. *Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet in mindering zijn gebracht op post 4* Hier worden alle baten op de balansregels A111 tot en met A129, cat. 4.1.1, 4.1.2, 4.2.2, 4.2.3, 4.3.1 en 4.3.2 bedoeld.
6. *Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voorzover niet op exploitatie verantwoord* Hier worden de baten op de balansregels A111 tot en met A129 op de 3-categorieën bedoeld.
7. *Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken etc. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)* Het gaat hier om de lasten op de balansregels A211 tot en met A215, cat. 1 t.e.m. 4 (exclusief 2.2 en 2.3) en cat 6.3
8. *Baten bouwgrondexploitatie: Baten voor zover transacties niet op exploitatie verantwoord* Hier wordt bedoeld op de baten op de balansregels A211 tot en met A215, cat. 2 tot en met 4 (exclusief 2.2 en 2.3) en cat 6.3
9. *Lasten op de balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen* Hier wordt bedoeld op de lasten op balansregel P12, cat. 1 tot en met 4 (exclusief 2.2 en 2.3.)
10. *Lasten in verband met transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserve (incl. fondsen en dergelijke) worden gebracht en die niet vallen onder één van bovenstaande posten* Bij post 10 wordt er bedoeld op de lasten op de balansregels P111 tot en met P114, cat. 1 tot en met 4 (exclusief 2.2 en 2.3). Eigenlijk mogen hier geen boekingen plaatsvinden. Gezien de respons bij eerdere enquêtes is deze post echter nog gehandhaafd.
11. a. *Gaat u effecten verkopen?* b. *Zo ja, wat is de verwachte boekwinst op de exploitatie?* De eventuele baten van post 11b verwachten we op cat. 5.7.

Bijlage 3 Vergelijking EMU-saldo 2014 met referentiewaarde

Hieronder staan de opgaven van de EMU-saldi van de individuele provincies, gemeenten en waterschappen vergeleken met de referentiewaarde zoals deze zijn gepubliceerd op 18 oktober 2013³. Voor de herindelende gemeenten zijn de opgegeven referentiewaarden aan de nieuwe eenheid toegekend⁴. Bedragen zijn in 1000 euro. Een positief bedrag bij de kolom verschil betekent dat het opgegeven saldo binnen de norm blijft. Een negatief bedrag betekent dat het opgegeven saldo een overschrijding van de norm oplevert.

Vergelijking individuele provincies

Provincie	Opgegeven EMU-saldo 2014	Referentiewaarde	Vershil
Drenthe	-46.882	-28.774	-18.108
Flevoland	-9.574	-18.510	8.936
Fryslan	-93.000	-41.515	-51.485
Gelderland	-109.991	-113.609	3.618
Groningen	-84.089	-28.432	-55.657
Limburg	-113.917	-52.179	-61.738
Noord-Brabant	-48.842	-96.800	47.957
Noord-Holland	-246.713	-57.542	-189.171
Overijssel	-94.790	-71.767	-23.023
Utrecht	-18.038	-47.113	29.075
Zeeland	-10.000	-39.271	29.271
Zuid-Holland	-161.877	-78.831	-83.046

³ De waterschappen zijn bij de individuele referentiewaarden uitgegaan van 438 miljoen i.p.v. 429 miljoen zoals gepubliceerd op 18 oktober.

⁴ Voor de opgesplitste gemeente Boarnsterhim is de 'verdeelsleutel Ondeelbaar' als uitgangspunt gebruikt. Hierdoor wordt 55% van de referentiewaarde toebedeeld aan Leeuwarden, 29% aan Heerenveen, 11 % aan Súdwest Fryslân en 5% aan De Friese meren.

Vergelijking individuele gemeenten

Gemeente	Opgegeven EMU-saldo	Referentiewaarde	Vershil
	2014		
Aa en Hunze	-5.876	-1.972	-3.904
Aalburg	-19	-747	728
Aalsmeer	-2.610	-3.128	518
Aalten	1.584	-2.010	3.594
Achtkarspelen	-1.676	-2.239	563
Alblasserdam	76	-1.980	2.056
Albrandswaard	-1.867	-1.564	-303
Alkmaar	-12.912	-10.333	-2.579
Almelo	-19.176	-9.574	-9.602
Almere	-30.496	-22.336	-8.160
Alphen aan den Rijn (na herindeling)	5.100	-12.602	17.702
Alphen-Chaam	-1.997	-781	-1.216
Ameland	390	-709	1.099
Amersfoort	-9.744	-16.121	6.377
Amstelveen	-24.710	-8.072	-16.638
Amsterdam	-208.567	-231.474	22.907
Apeldoorn	-2.508	-18.702	16.194
Appingedam	-839	-1.289	450
Arnhem	-61.699	-21.597	-40.102
Assen	-29.262	-9.104	-20.158
Asten	4.570	-1.331	5.901
Baarle-Nassau	-2.210	-533	-1.677
Baarn	3.312	-1.639	4.951
Barendrecht	-25.960	-2.890	-23.070
Barneveld	-3.145	-3.819	674
Bedum	-295	-701	406
Beek	-8.415	-1.680	-6.735
Beemster	29	-538	567
Beesel	-871	-1.049	178
Bellingwedde	233	-875	1.108
Bergambacht	-2.336	-618	-1.718
Bergeijk	4.160	-1.866	6.026
Bergen (L.)	-3.369	-939	-2.430
Bergen (NH.)	-8.344	-2.644	-5.700
Bergen op Zoom	13.612	-8.837	22.448
Berkelland	-4.135	-3.730	-405
Bernheze	3.165	-2.450	5.615
Bernisse	-820	-779	-41
Best	-3.209	-3.351	141
Beuningen	5.072	-1.977	7.049
Beverwijk	-7.052	-3.525	-3.527
het Bildt	908	-897	1.805
De Bilt	1.631	-3.307	4.938
Binnenmaas	-3.428	-1.774	-1.654
Bladel	267	-1.617	1.884
Blaricum	8.179	-846	9.025
Bloemendaal	-14.702	-1.421	-13.281
Bodegraven-Reeuwijk	2.963	-2.954	5.917
Boekel	-336	-845	509
Ten Boer	314	-497	811
Borger-Odoorn	1.918	-2.070	3.988
Borne	2.741	-2.332	5.073
Borsele	1.140	-1.758	2.898
Boxmeer	1.739	-2.283	4.022
Boxtel	-12.010	-2.794	-9.216
Breda	-19.831	-19.484	-347
Brielle	-4.690	-2.538	-2.152
Bronckhorst	-5.949	-2.339	-3.610
Brummen	-7.234	-1.384	-5.850
Brunssum	5.247	-3.207	8.454
Bunnik	-168	-1.031	863
Bunschoten	7.691	-1.411	9.102
Buren	873	-1.647	2.520
Bussum	1.465	-2.473	3.938

Gemeente	Opgegeven EMU-saldo	Referentiewaarde	Vershil
	2014		
Capelle aan den IJssel	-22.848	-6.844	-16.004
Castricum	2.618	-2.080	4.698
Coevorden	-1.824	-3.377	1.553
Cranendonck	1.234	-1.464	2.698
Cromstrijen	-1.858	-732	-1.126
Cuijk	-3.588	-2.362	-1.226
Culemborg	-943	-2.531	1.588
Dalfsen	5.281	-1.747	7.028
Dantumadiel	1.656	-1.578	3.234
Delft	-30.307	-13.067	-17.240
Delfzijl	697	-2.829	3.526
Deurne	-15	-2.488	2.473
Deventer	-54.278	-11.429	-42.849
Diemen	7.594	-2.590	10.184
Dinkelland	-1.708	-2.582	874
Doesburg	197	-1.043	1.240
Doetinchem	-9.984	-6.219	-3.765
Dongen	-1.238	-1.763	525
Dongeradeel	-117	-2.310	2.193
Dordrecht	4.641	-17.855	22.495
Drechterland	-5.964	-1.287	-4.677
Drimmelen	1.422	-1.840	3.262
Dronten	8.685	-3.410	12.095
Druten	906	-1.241	2.147
Duiven	17.018	-2.008	19.026
Echt-Susteren	-473	-2.455	1.982
Edam-Volendam	3.725	-2.176	5.901
Ede	-3.588	-10.300	6.712
Eemnes	-1.573	-1.208	-365
Eemsmond	-11	-1.968	1.957
Eersel	-312	-1.563	1.251
Eijsden-Margraten	900	-1.870	2.770
Eindhoven	-78.177	-28.754	-49.423
Elburg	201	-1.521	1.722
Emmen	-71.710	-12.911	-58.799
Enkhuisen	-2.399	-1.568	-831
Enschede	-1.751	-23.627	21.876
Epe	-3.020	-2.430	-589
Ermelo	-4.161	-2.115	-2.046
Etten-Leur	-27.258	-4.824	-22.434
Ferwerderadiel	114	-644	758
Franekeradeel	65	-2.244	2.309
De Friese meren (na herindeling)	Geen aanlevering	-4.058	NB
Geertruidenberg	288	-1.615	1.903
Geldermalsen	-9.446	-2.754	-6.692
Geldrop-Mierlo	5.500	-2.864	8.364
Gemert-Bakel	3.975	-2.703	6.678
Gennep	1.427	-1.414	2.841
Giessenlanden	-370	-1.009	639
Gilze en Rijen	-4.006	-1.920	-2.086
Goeree-Overflakkee	645	-4.276	4.921
Goes	25.093	-4.025	29.118
Goirle	2.271	-1.877	4.148
Gorinchem	-8.506	-4.908	-3.598
Gouda	-30.074	-7.196	-22.878
Graft-De Rijp	1.287	-487	1.774
Grave	-635	-863	228
's-Gravenhage	-161.197	-83.805	-77.392
Groesbeek	-4.150	-1.399	-2.751
Groningen	-58.645	-30.861	-27.784
Grootegast	1.325	-800	2.125
Gulpen-Wittem	-880	-1.203	323
Haaksbergen	2.548	-1.648	4.196
Haaren	-11.216	-853	-10.363
Haarlem	-14.224	-15.432	1.209

Gemeente	Opgegeven EMU-saldo	Referentiewaarde	Vershil
	2014		
Haarlemmerliede en Spaarnwoude	-2.088	-378	-1.711
Haarlemmermeer	-29.601	-13.790	-15.811
Halderberge	-8.710	-3.256	-5.454
Hardenberg	3.382	-5.067	8.449
Harderwijk	8.508	-3.959	12.467
Hardinxveld-Giessendam	2.178	-1.550	3.728
Haren	-2.322	-1.460	-862
Harlingen	-3.437	-1.933	-1.504
Hatter	-4.275	-786	-3.489
Heemskerk	1.429	-2.946	4.375
Heemstede	-607	-1.644	1.037
Heerde	-9.095	-1.191	-7.904
Heerenveen (na herindeling)	10.519	-4.873	15.392
Heerhugowaard	11.924	-5.928	17.852
Heerlen	-43.738	-11.982	-31.756
Heeze-Leende	3.818	-944	4.762
Heiloo	-4.493	-2.115	-2.378
Den Helder	-3.140	-6.328	3.188
Hellendoorn	-127	-3.385	3.258
Hellevoetsluis	2.232	-3.020	5.252
Helmond	-19.134	-12.133	-7.001
Hendrik-Ido-Ambacht	4.004	-2.844	6.848
Hengelo	22.605	-9.713	32.318
's-Hertogenbosch	-25.886	-18.897	-6.989
Heumen	240	-1.053	1.293
Heusden	-6.139	-3.475	-2.664
Hillegom	-3.393	-1.864	-1.529
Hilvarenbeek	4.442	-1.567	6.009
Hilversum	843	-7.815	8.658
Hof van Twente	-5.151	-2.735	-2.416
Hollands Kroon	2.535	-3.339	5.874
Hoogeveen	-10.105	-5.553	-4.552
Hoogezand-Sappemeer	-3.840	-4.402	562
Hoorn	5.729	-6.814	12.543
Horst aan de Maas	4.904	-3.431	8.335
Houten	7.953	-4.227	12.180
Huizen	-3.820	-2.829	-991
Hulst	-390	-2.052	1.662
IJsselstein	2.725	-2.596	5.321
Kaag en Braassem	-150	-1.911	1.761
Kampen	2.883	-6.023	8.906
Kapelle	-631	-944	313
Katwijk	-51.153	-5.853	-45.300
Kerkrade	-7.607	-5.990	-1.617
Koggenland	3.959	-1.593	5.552
Kollumerland en Nieuwkruisland	-274	-1.026	752
Korendijk	-484	-675	191
Krimpen aan den IJssel	-1.256	-2.084	828
Laarbeek	-2.988	-1.352	-1.636
Landerd	-4.167	-1.064	-3.103
Landgraaf	-2.412	-3.907	1.495
Landsmeer	1.494	-821	2.315
Langedijk	-3.560	-2.909	-651
Lansingerland	-20.041	-5.315	-14.726
Laren	201	-884	1.085
Leek	2.451	-1.812	4.263
Leerdam	-3.995	-1.901	-2.094
Leeuwarden (na herindeling)	1.401	-14.367	15.768
Leeuwarderadeel	22	-659	681
Leiden	-23.864	-20.438	-3.426
Leiderdorp	4.217	-2.654	6.871
Leidschendam-Voorburg	-38.436	-6.153	-32.283
Lelystad	-5.349	-9.113	3.764
Leudal	-3.058	-2.574	-484
Leusden	8.687	-2.425	11.112

Gemeente	Opgegeven EMU-saldo	Referentiewaarde	Vershil
	2014		
Lingewaal	2.636	-622	3.258
Lingewaard	9.135	-3.449	12.584
Lisse	-6.587	-1.466	-5.121
Littenseradiel	620	-756	1.376
Lochem	-8.185	-2.680	-5.505
Loon op Zand	2.365	-1.625	3.990
Lopik	1.964	-776	2.740
Loppersum	-2.478	-848	-1.630
Losser	1.516	-2.114	3.630
Maasdonk	46.242	-2.766	49.008
Maasdriel	238	-1.734	1.972
Maasgouw	-4.799	-2.370	-2.429
Maassluis	2.531	-3.219	5.750
Maastricht	-9.411	-17.783	8.372
De Marne	-646	-1.111	465
Marum	148	-793	941
Medemblik	1.859	-2.967	4.826
Meerssen	-12.124	-1.338	-10.786
Menameradiel	258	-815	1.073
Menterwolde	1.431	-1.095	2.526
Meppel	-192	-3.871	3.679
Middelburg	-4.620	-5.263	643
Midden-Delfland	6.926	-1.907	8.833
Midden-Drenthe	-496	-2.511	2.015
Mill en Sint Hubert	-890	-869	-21
Millingen aan de Rijn	7	-422	429
Moerdijk	2.923	-2.831	5.754
Molenwaard	-202	-2.508	2.306
Montferland	-2.637	-2.610	-27
Montfoort	-400	-803	403
Mook en Middelaar	301	-530	831
Muiden	4.662	-594	5.256
Naarden	-2.565	-1.107	-1.458
Neder-Betuwe	-321	-1.614	1.293
Nederlek	-5.051	-1.367	-3.684
Nederweert	-465	-1.221	756
Neerijnen	Geen aanlevering	-906	NB
Nieuwegein	-22.881	-5.442	-17.439
Nieuwkoop	-2.746	-3.204	458
Nijkerk	59	-3.335	3.394
Nijmegen	-4.234	-28.304	24.070
Noord-Beveland	-1.170	-838	-332
Noordenveld	327	-2.768	3.095
Noordoostpolder	-8.712	-4.178	-4.534
Noordwijk	-3.248	-2.396	-852
Noordwijkerhout	-3.236	-1.253	-1.983
Nuenen, Gerwen en Nederwetten	518	-2.059	2.577
Nunspeet	-9.272	-1.698	-7.574
Nuth	-1.243	-1.215	-28
Oegstgeest	-975	-2.310	1.335
Oirschot	1.264	-2.030	3.294
Oisterwijk	3.911	-1.806	5.717
Oldambt	-7.297	-4.610	-2.687
Oldebroek	5.929	-1.858	7.787
Oldenzaal	1.219	-2.749	3.968
Olst-Wijhe	1.318	-1.390	2.708
Ommen	3.382	-1.434	4.816
Onderbanken	121	-715	836
Oost Gelre	-600	-2.133	1.533
Oosterhout	-5.812	-4.763	-1.049
Ooststellingwerf	2.492	-2.227	4.719
Oostzaan	1.083	-592	1.675
Opmeer	-2.918	-1.201	-1.717
Opsterland	-305	-2.388	2.083
Oss	13.535	-8.645	22.180

Gemeente	Opgegeven EMU-saldo	Referentiewaarde	Vershil
	2014		
Oud-Beijerland	1.130	-1.934	3.064
Oude IJsselstreek	-1.597	-3.215	1.618
Ouder-Amstel	-8.165	-911	-7.254
Ouderkerk	480	-690	1.170
Oudewater	47	-686	733
Overbetuwe	-9.483	-2.968	-6.515
Papendrecht	-9.098	-3.405	-5.693
Peel en Maas	-9.209	-2.857	-6.352
Pekela	523	-1.307	1.830
Pijnacker-Nootdorp	-16.512	-4.919	-11.593
Purmerend	-8.498	-7.001	-1.497
Putten	-10.056	-1.451	-8.605
Raalte	-9.560	-2.470	-7.090
Reimerswaal	2.089	-1.627	3.716
Renkum	-4.738	-2.406	-2.332
Renswoude	490	-388	878
Reusel-De Mierden	4.129	-1.135	5.264
Rheden	-3.848	-3.806	-42
Rhenen	Geen aanlevering	-1.262	NB
Ridderkerk	-4.918	-4.648	-270
Rijnwaarden	-315	-721	406
Rijssen-Holtten	-1.682	-2.828	1.146
Rijswijk	-18.830	-5.163	-13.667
Roerdalen	-1.614	-1.677	63
Roermond	Geen aanlevering	-6.259	NB
De Ronde Venen	-696	-3.267	2.571
Roosendaal	10.111	-8.273	18.384
Rotterdam	-179.601	-148.257	-31.344
Rozendaal	253	-132	385
Rucphen	-12.599	-1.759	-10.840
Schagen	-1.925	-3.744	1.820
Schermer	-4.606	-379	-4.227
Scherpenzeel	-3.074	-537	-2.537
Schiedam	-22.128	-10.015	-12.113
Schiermonnikoog	304	-205	509
Schijndel	-8.390	-1.898	-6.492
Schinnen	-1.574	-931	-643
Schoonhoven	-6.533	-923	-5.610
Schouwen-Duiveland	-12.680	-3.587	-9.093
Simpelveld	-417	-790	373
Sint Anthonis	-1.378	-1.062	-316
Sint-Michiëlsgestel	918	-2.398	3.316
Sint-Oedenrode	2.929	-1.163	4.092
Sittard-Geleen	-10.279	-10.143	-136
Sliedrecht	3.202	-1.808	5.010
Slochteren	-1.719	-1.293	-426
Sluis	-2.987	-2.380	-607
Smallingerland	-43.665	-6.345	-37.320
Soest	3.155	-3.716	6.871
Someren	-355	-1.700	1.345
Son en Breugel	-6.206	-1.641	-4.565
Spijkenisse	-4.598	-7.213	2.615
Stadskanaal	-820	-3.548	2.728
Staphorst	-3.733	-1.262	-2.471
Stede Broec	2.469	-1.501	3.970
Steenbergen	2.372	-1.760	4.132
Steenwijkerland	6.948	-4.432	11.380
Stein	-8.387	-2.497	-5.890
Stichtse Vecht	-2.418	-3.745	1.327
Strijen	-2.066	-662	-1.404
Súdwest-Fryslân (na herindeling)	7.142	-7.465	14.607
Terneuzen	-23.034	-4.829	-18.205
Terschelling	-6.604	-644	-5.960
Texel	-447	-1.876	1.429
Teylingen	-6.004	-2.574	-3.430

Gemeente	Opgegeven EMU-saldo	Referentiewaarde	Vershil
	2014		
Tholen	850	-1.959	2.809
Tiel	-7.426	-3.790	-3.636
Tilburg	-51.439	-27.789	-23.650
Tubbergen	-591	-1.434	843
Twenterand	581	-2.539	3.120
Tynaarlo	-3.370	-3.517	147
Tytsjerksteradiel	-1.793	-2.301	508
Ubbergen	1.040	-707	1.747
Uden	-3.197	-4.107	910
Uitgeest	-706	-668	-38
Uithoorn	-10.162	-2.708	-7.454
Urk	1.753	-1.355	3.108
Utrecht	-110.376	-50.742	-59.634
Utrechtse Heuvelrug	6.730	-3.232	9.962
Vaals	-3.542	-1.062	-2.480
Valkenburg aan de Geul	1.884	-1.630	3.514
Valkenswaard	-1.493	-2.789	1.296
Veendam	3.514	-3.720	7.234
Veenendaal	-5.000	-5.590	590
Veere	1.449	-1.841	3.290
Veghel	4.966	-3.862	8.828
Veldhoven	-11.660	-4.116	-7.544
Velsen	-14.082	-5.908	-8.174
Venlo	-52.825	-12.239	-40.586
Venray	-634	-4.575	3.941
Vianen	-5.005	-1.734	-3.271
Vlaardingen	-5.104	-7.550	2.446
Vlagtwedde	4.808	-1.644	6.452
Vlieland	-3.914	-284	-3.630
Vlissingen	-5.449	-5.659	210
Vlist	-2.917	-649	-2.268
Voerendaal	-1.498	-936	-562
Voorschoten	-8.283	-1.624	-6.659
Voorst	1.682	-1.976	3.658
Vught	-3.700	-2.337	-1.363
Waalre	-550	-1.022	472
Waalwijk	-11.372	-4.122	-7.250
Waddinxveen	369	-3.462	3.831
Wageningen	1.410	-3.081	4.491
Wassenaar	-177	-2.101	1.924
Waterland	935	-1.044	1.979
Weert	43	-5.040	5.083
Weesp	-1.558	-1.349	-209
Werkendam	2.069	-1.918	3.987
West Maas en Waal	3.745	-1.535	5.280
Westerveld	-3.859	-1.570	-2.289
Westervoort	-691	-1.044	353
Westland	-53.819	-8.518	-45.301
Weststellingwerf	1.407	-2.180	3.587
Westvoorne	208	-1.479	1.687
Wierden	-544	-1.654	1.110
Wijchen	672	-2.853	3.525
Wijdmeren	-908	-1.518	610
Wijk bij Duurstede	-6.779	-1.653	-5.126
Winsum	790	-1.043	1.833
Winterswijk	-2.634	-2.899	265
Woensdrecht	843	-1.538	2.381
Woerden	8.017	-3.892	11.909
De Wolden	517	-1.673	2.190
Wormerland	-924	-1.020	96
Woudenberg	3.210	-1.196	4.406
Woudrichem	620	-1.111	1.731
Zaanstad	-41.399	-15.406	-25.993
Zaltbommel	-5.468	-2.310	-3.158
Zandvoort	2.567	-1.584	4.151

Gemeente	Opgegeven EMU-saldo	Referentiewaarde	Vershil
	2014		
Zederik	-534	-823	289
Zeevang	-71	-389	318
Zeewolde	5.667	-1.551	7.218
Zeist	-7.692	-6.053	-1.639
Zevenaar	-7.676	-3.501	-4.175
Zoetermeer	6.554	-12.774	19.328
Zoeterwoude	-2.276	-865	-1.411
Zuidhorn	-6.796	-1.252	-5.544
Zuidplas	-1.266	-2.951	1.685
Zundert	2.642	-1.397	4.039
Zutphen	4.093	-4.890	8.983
Zwartewaterland	38	-1.882	1.920
Zwijndrecht	-4.441	-3.822	-618
Zwolle	-10.326	-15.132	4.806

Vergelijking individuele waterschappen

Waterschap	Opgegeven EMU-saldo 2014	Referentiewaarde	Vershil
Aa en Maas	-13.318	-18.885	5.567
Amstel, Gooi en Vecht	-43.500	-28.758	-14.742
Brabantse Delta	-22.055	-19.390	-2.665
De Dommel	-23.945	-17.565	-6.380
De Stichtse Rijnlanden	-12.200	-18.235	6.035
Delfland	-14.343	-36.755	22.412
Fryslân	-33.347	-19.700	-13.647
Groot Salland	-11.000	-10.990	-10
Hollands Noorderkwartier	-22.695	-35.852	13.157
Hollandse Delta	-25.797	-23.179	-2.618
Hunze en Aa's	738	-14.783	15.521
Noorderzijlvest	-8.073	-9.872	1.798
Peel en Maasvallei	-4.931	-8.885	3.954
Reest en Wieden	-5.265	-8.118	2.853
Rijn en IJssel	-10.184	-14.303	4.118
Rijnland	-95.313	-29.398	-65.915
Rivierenland	-16.054	-26.386	10.332
Roer en Overmaas	-9.029	-13.291	4.262
Scheldestromen	-13.816	-15.132	1.316
Schieland en de Krimpenerwaard	-36.306	-14.262	-22.043
Vallei & Veluwe	-11.896	-21.935	10.039
Vechtstromen	-31.178	-20.601	-10.577
Zuiderzeeland	-7.103	-11.925	4.822